

LCJ Handreiking –16

Ruth

Leidingdeel

Inhoud

Uitleg leidingdeel	2
Didactische handreiking	3
Algemene inleiding	5
Schets 1 – De keus van je leven!	6
Schets 2 – Mij een zorg!	7
Schets 3 – Wie kiest wie?	13
Schets 4 – Geschiedenis in het klein en groot	6

Uitleg leidingdeel

Om je als leidinggevende te helpen bij het voorbereiden van de clubavonden, hebben we in dit leidingdeel alle hiervoor benodigde informatie op een rij gezet.

In dit leidingdeel tref je het volgende aan:

- Algemene didactische tips die je kunt gebruiken om eens een keer op een andere manier een vraag of opdracht te bespreken.
- Achtergrondinformatie bij het geheel van de Handreiking.
- Informatie die direct betrekking heeft op de verschillende schetsen. Deze informatie bevat:
 - *Benodigdheden*
Alles wat je nodig hebt om deze avond goed te laten verlopen, staat hier op een rij.
 - *Lezen*
Suggesties voor passende bijbelgedeelten. Er worden meer bijbelgedeelten genoemd dan in de Handreiking behandeld worden, zodat je eventueel kunt kiezen.
 - *Zingen*
Passende psalmen en liederen worden genoemd. De liederen komen uit de Gele Bundel of Uit aller mond.
 - *Bidden*
Passend bij de schets geven we enkele gebedspunten weer.
 - *Doelstelling*
Kort op een rij wat het doel van de avond is.
 - *Achtergrondinformatie*
Een exegese bij het bijbelgedeelte dat in de bijbelstudie behandeld wordt.
 - *Alternatieve (start)opdrachten*
Andere opdrachten, extra filmpjes of ideeën om een vraag te verwerken staan hier genoemd. Als leidinggevende kun je zo de avond zoveel mogelijk aan laten sluiten bij jouw doelgroep.
 - *Antwoorden*
Hier worden de antwoorden op de vragen uit de Handreiking gegeven.

We hopen dat deze extra informatie je helpt om makkelijk met deze Handreiking aan de slag te gaan. Bedenk dat het een *handreiking* is. Je kunt dus steeds kiezen wat je gebruikt en op welke manier. We hopen dat het gebruik van deze Handreiking tot zegen is voor de jongeren en leidinggevers!

Didactische handreiking

Het bespreken van de vragen kun je variëren. Hieronder volgen enkele manieren waarop je de vragen kunt bespreken.

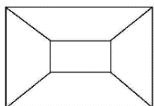
Denken > delen > uitwisselen

Het *denken*, *delen* en *uitwisselen* is een proces waarbij jongeren eerst zelf nadenken, daarna in een klein groepje hun gedachten delen en deze ten slotte in de grotere groep uitwisselen. Het voordeel van deze werkwijze is dat de betrokkenheid gestimuleerd wordt. Bovendien wordt door het uitwisselen van gedachten en het gezamenlijk formuleren van een antwoord het aantal meningen beperkt. Dat maakt de gezamenlijke nabespreking overzichtelijker. Hieronder worden een aantal didactische werkvormen uitgelegd, waarmee dit proces van *denken*, *delen* en *uitwisselen* gestalte kan worden gegeven.

Eén-tweetje

Vraag de jongeren om individueel over een vraag of opmerking na te denken (en eventueel iets op te schrijven). Daarna bespreken ze in tweetallen hun antwoorden. Eventueel wordt per tweetal een beste antwoord gekozen. Dit antwoord wordt vervolgens plenair uitgewisseld. Uitbreiding: de tweetallen bespreken de antwoorden met een ander tweetal. Per viertal wordt het beste antwoord gekozen, dat vervolgens plenair wordt uitgewisseld.

Placemat

De placemat is een variant van het 'Eén-tweetje', waarbij papier en pennen worden gebruikt. Gebruik bij voorkeur een vel op A3-formaat. Verdeel het vel papier zoals in het voorbeeld. Elke jongere denkt individueel na over een vraag of opmerking, waarna hij het antwoord opschrijft in één van de hoekpunten. De groepsleden bespreken de antwoorden die zijn opgeschreven in de hoekpunten. De gemeenschappelijke antwoorden of het beste antwoord wordt in het middenvak opgeschreven. Het antwoord in het middenvak kan plenair worden uitgewisseld.

Expertgroep

De jongeren denken in verschillende groepen na over een deelonderwerp. Elke groep is nu expert in (heeft kennis over) één deelonderwerp. Vervolgens worden nieuwe groepjes gevormd waarin alle bestudeerde deelonderwerpen vertegenwoordigd zijn. Elke jongere is binnen de nieuwe groep expert in een deelonderwerp. De eerder opgedane kennis wordt in de nieuwe groep gedeeld.

Voorbeeld: Elk groepje jongeren verdiept zich in één vraag. Vervolgens worden nieuwe groepjes gevormd waarbij in elk groepje alle bestudeerde vragen zijn vertegenwoordigd. Elk groepslid is 'expert' in één vraag en deelt deze kennis met de andere groepsleden.

Meningen uitwisselen

Om het *uitwisselen van meningen* te stimuleren, kunnen onder meer de volgende werkvormen worden gebruikt.

Gekleurde kaarten

Elke jongere beschikt over een rode en groene (en eventueel oranje) kaart. Er kunnen ook andere kleuren worden gebruikt. Een stelling wordt geprojecteerd en/of voorgelezen. De jongeren steken één van de kaarten op (rood=niet mee eens; groen=mee eens; oranje=twijfel). De meningen worden geïnventariseerd en eventueel genoteerd. Het opsteken van kaarten is een goede aanleiding om door te vragen naar argumenten.

Duimen

In plaats van gekleurde kaarten wordt een duim opgestoken. Duim rechtop = mee eens; duim naar beneden = niet mee eens; duim horizontaal opgestoken = twijfel.

Binnen- en buitenkring

Verdeel de jongeren in twee gelijke groepen. De eerste groep vormt een binnenkring. De tweede groep gaat hier in een kring omheen staan: de buitenkring.

Een jongere uit de binnenkring vertelt een mening of antwoord aan een jongere uit de buitenkring. Laat één van de kringen op een bepaald moment één of meerdere plaats(en) draaien, zodat een nieuw tweetal ontstaat en de meningen/antwoorden opnieuw worden uitgewisseld. Herhaal het draaien en uitwisselen een aantal keren.

Inventariseren

Om op een speelse manier antwoorden of meningen te *inventariseren* kunnen onder meer de volgende werkvormen worden gebruikt.

Post-its

Laat de jongeren hun antwoord of mening opschrijven op een post-it, een memoblaadje met plakstrip. Laat de beschreven memoblaadjes opplakken op een centrale plaats. De post-its kunnen, indien gewenst, door de jongeren gegroepeerd worden rond vergelijkbare antwoorden of meningen. Bespreek de reacties.

Muurtje bouwen

Antwoorden of meningen worden op een A4-papier geschreven. Bij de gezamenlijke bespreking wordt met de A4-papieren een muurtje gebouwd. De belangrijkste antwoorden en meningen worden onderop geplakt, de minder urgente zaken komen daarbovenop. Gebruik plakband of kneedgum om het papier op te hangen.

Woordweb

Inventariseer antwoorden of meningen op een whiteboard, flap-over of groot vel papier. Maak een woordweb waarin informatie kernachtig en geordend wordt weergegeven. Opmerkingen over hetzelfde onderwerp worden in kernwoorden bij elkaar opgeschreven.

Algemene inleiding

Met het bijbelboek Ruth slaan we een bekend deel van de Bijbel open. De jongeren zullen de geschiedenis kennen. Toch staat dit bijbelboek in deze Handreiking centraal. We zijn ervan overtuigd dat God door Zijn Woord spreekt en ons wijs wil maken tot zaligheid. In dit kleine bijbelboek zien we heilsgeschiedenis. Door alles heen gaat de Heere door met Zijn plan. We ontmoeten Ruth, horen haar geloofsbelijdenis, zien haar gehoorzaamheid en ontdekken hoe zij, een heidense vrouw, een plekje krijgt in het geslachtsregister van Jezus Christus. Zo werkt God! Dat deed Hij daar bij Ruth, dat wil Hij ook nu doen bij ons.

Een *handreiking* wil dit materiaal voor jou als leidinggevende zijn. Je kunt de boekjes gebruiken op een manier die past bij de jongeren van jullie club. Wellicht behandel je niet alle vragen of doe je twee bijeenkomsten over één bijbelstudie; het is allemaal mogelijk. In dit leidingdeel geven we je nog meer tips om met het materiaal dichtbij de jongeren te komen.

We wensen je gezegende bijeenkomsten!

Literatuurlijst

- *Tekst voor Tekst, de Heilige Schrift kort verklaard en toegelicht* (1987). Oeveren, B. van , e.a. 's-Gravenhage: Boekencentrum.
- *HSV-studiebijbel* (2014). Paul, M.J. en Hofman, T.M. (Red.). Heerenveen: Royal Jongbloed.
- *Bijbel met Uitleg* (2015). Apeldoorn: De Banier.
- *HSV-Jongerenbijbel* (2013). Vergunst, P.J. (Red.). Heerenveen: Uitgeverij Jongbloed.
- *Verklaring van het Oude en het Nieuwe Testament, 2* (2000). Henry, Matthew. Utrecht: Uitgeverij De Banier.
- *Onder Gods vleugels*. Piper, John. Geloofstoerusting Publicaties.
- *Gods leiding in mijn leven*. Elliot, Elisabeth. Heerenveen: Uitgeverij Groen.
- *Vonk of vuur, als je verliefd bent ...* Hoek-Van Kooten, Alie. Heerenveen: Uitgeverij Groen.
- *Vijf kruisen in de jungle*. Elliot, Elisabeth. Ark Media.

Schets 1 – De keus van je leven!

Benodigdheden

- Een Bijbel en Handreiking voor elke jongere.
- Pennen.
- Vel papier en stiften voor de alternatieve startopdracht.
- Touw voor de alternatieve startopdracht.

Lezen

Deze gedeeltes kunnen gebruikt worden bij de voorbereiding, maar kunnen ook op de avond zelf gelezen worden.

- Ruth 1
- Heidelbergse Catechismus vraag 5, 27, 28 en 61
- Nederlandse Geloofsbelijdenis artikel 22

Zingen

- Psalm 32:5
- Psalm 17:3
- Psalm 48:6
- Psalm 87:3
- Psalm 146:3
- Op bergen en in dalen
- Heere, maak mij Uw wegen bekend
- Hoor de stem van Jezus roepen

Bidden

- Dank de Heere dat je bekend bent met Zijn Woord.
- Bid of de Heere geloof en bekering in ons leven wil werken.

Doelstelling

De kernboodschap van deze schets is: Ook jij wordt geroepen om te kiezen.

Betekenis benoemen. Keuzes die we maken hebben gevolgen voor ons verdere leven. Duidelijk maken dat Ruth dwars door alles heen een keus maakt voor God.

Actualiteit aangeven. Ook vandaag worden de jongeren opgeroepen een keus te maken voor God en Zijn dienst. Hoe gaat dit in het dagelijks leven?

Christus centraal stellen – de persoonlijke spits. Laten zien dat Christus het waard is om gediend en geprezen te worden en je leven aan Hem te geven. In de doop kiest de Heere voor ons. Hij is de eerste in ons leven. Als antwoord hierop vraagt de Heere een keus van ons. Geloven in Jezus als Borg en Zaligmaker. 100% genade, 100% eigen verantwoordelijkheid.

Achtergrondinformatie

Ruth 1

De geschiedenis van Ruth speelt zich af in de periode van de richters. Dus in de periode na Jozua en voor de koningen. Een moeilijke tijd voor Israël. Een tijd waarvan meerdere keren gezegd wordt dat de Israëlieten 'deden wat kwaad is in de ogen van de HEERE (Richteren

2:11, 3:7, 3:12, 4:1, 6:1, 10:6, 13:1,) en 'een ieder deed wat recht was in eigen ogen' (Richteren 17: 6, 21: 25). Geen beste tijd dus. Wel een tijd waarin de HEERE tóch doorwerkt. Op een andere manier dan mensen wellicht verwachten. Een voorbeeld daarvan is de geschiedenis van Ruth.

Vers 1-2 Tijdens de periode van welke richter de geschiedenis van Ruth zich afspeelde, is niet met zekerheid te zeggen. De naam Bethlehem betekent 'broodhuis'. Maar er is geen brood meer te bekennen. Reden voor een zekere Elimelech (mijn God is Koning) om te vertrekken naar het gebied van de Moabieten. Dat waren afstammelingen van Lot en zijn dochter (Genesis 19). De meest waarschijnlijke route vanuit Bethlehem naar Moab liep via Jeruzalem. Afhankelijk van de plaats in Moab waar ze zich precies gevestigd hebben, zal de reis ongeveer anderhalve week in beslag genomen hebben.

Alles wijst hier op een treurige situatie. Honger in het land van melk en honing. Een man wiens naam verwijst naar Gods koningschap laat het land achter zich in de hoop zijn leven, en dat van zijn gezin, te redden.

Vers 3-7 Brood was er misschien wel in Moab maar voor Elimelech helpt dat niet. Hij sterft. De twee zonen trouwen, tegen de door de HEERE gegeven regels in, met Moabitische vrouwen. Maar binnen korte tijd sterven de beide zoons ook. Het gebeurt binnen een periode van tien jaar. Het wordt in een paar zinnen verteld maar het gaat natuurlijk over een wereld van ellende. Naomi blijft als enige van de vier over. Bedenk daarbij dat een weduwe zonder kinderen in het Oude Oosten er zeer slecht aan toe was. Ze had niemand om haar te beschermen en te verzorgen. Haar positie is vergelijkbaar met diegenen die in onze maatschappij het laagst op de sociale ladder staan. Naomi besluit terug te gaan omdat ze hoort dat er in Israël, door ingrijpen van de HEERE, weer brood is. De honger is over. Daarin zag men de zegen van de HEERE.

Vers 7-13 Naomi gaat met twee schoondochters richting Israël. Ergens onderweg komt er een moment van bezinning. Naomi dringt er bij Orpa en Ruth op aan om terug te gaan naar hun land, familie (nieuwe man) en goden. Deze woorden van Naomi maken heel veel los. Het is een ontroerend moment als deze vrouwen op het punt staan om afscheid te nemen. In eerste instantie weigeren zowel Orpa als Ruth om te luisteren en ze verzekeren Naomi dat ze toch meegaan. Naomi dringt er dan nog sterker op aan om terug te keren. Ze wil Orpa en Ruth niet meenemen voor haar eigen geluk. Menselijk gezien is er namelijk voor hen geen toekomst in Israël. Toch zit er meer achter dit aandringen van Naomi. Ten diepste vraagt ze hier naar wat er leeft in het hart van deze vrouwen. De keus om God te dienen en bij Hem te horen moet niet voortkomen uit een (tijdelijke) emotie maar uit een beslissing die genomen is door een hart dat God veranderd heeft. Alleen dan zul je volharden in het geloof (zie ook Lukas 14: 25 – 35). Aan Ruths reactie merk je dat Naomi wel een goede evangeliste is geweest. Want door de omgang met Naomi heeft Ruth de God van Naomi leren kennen. Naomi's leven was dus wel degelijk een getuigenis geweest.

Tenslotte laat Naomi ook weten dat ze in dit alles iets ziet van Gods straf over haar leven. Dat is geen berusting maar 'geruststelling in Gods wil' (Kanttekeningen) bij Naomi.

Vers 14-17 Orpa is ontroerd maar neemt afscheid. Ruth neemt een andere beslissing. Ze blijft. In eerste instantie zonder iets te zeggen. Het aankleven kan betekenen dat ze al weer een tijdje samen verder op weg waren. Dan dringt Naomi bij Ruth opnieuw aan om, net als Orpa, terug te keren. Maar Ruth blijkt vastbesloten. Ze wil niet dat Naomi langer aandringt. Ruth verklaart dan haar toewijding aan Naomi én aan de God van Naomi. Ruth zegt het met een eedformule (vers 17). Deze zin betekent: God mag mij straffen (tot en met de dood) als ik terugkom op wat ik hier en nu beloof.

Vers 18 Naomi ziet dat Ruth het meent. De keus van Ruth is een zaak van haar hart. Vanaf nu gaan ze 'samen'. Samen richting Bethlehem maar dieper nog: heel hun levensweg. Samen op de weg van het geloof in de HEERE. In Bethlehem is dat niet het eerste wat opvalt. Daar is iedereen verbijsterd over de aanblik van Naomi. Blijkbaar heeft het leed dat Naomi overkomen is, haar uiterlijk ook aangetast. Naomi betekent 'aangenaamheid'. Dat vindt Naomi niet meer passend voor haar leven. Ze stelt voor om voortaan 'Mara' (bitterheid) genoemd te worden. De vreugde is ver weg in haar leven. Het lijkt misschien of Naomi met haar woorden God de schuld geeft van haar ellende. Toch is dat niet zo. Naomi's manier van uitdrukken geeft aan dat ze haar ellende ziet als een gevolg van haar eigen zonde. Tegelijk is het niet zo dat dit voor Naomi het antwoord is op alle vragen. Maar ze laat wel merken dat ze de HEERE erkent als degene die alle dingen leidt.

Vooruitlopend op hoofdstuk 4 moet en mag je dan nu al wel zeggen dat de HEERE Naomi nog ongedachte zegeningen gaat geven. Een kleine voorbode van die zegen van God hoor je al in de laatste woorden van dit hoofdstuk. Het is de tijd van het begin van de gersteoogst. Het is het begin, de eerstelingen worden binnengehaald. Teken van meer dat nog komt. De HEERE zorgt er voor dat er in plaats van mara, (bitterheid), Zijn genade is.

Alternatieve (start)opdracht

- Maak een woordweb over Ruth.
- Schrijf op een poster wat er voor het gezin van Elimelech en Naomi allemaal verandert als ze aankomen in Moab. Omgekeerd kan het ook: wat verandert er voor Ruth als ze straks aankomt in Bethlehem?
- Test de kennis over het bijbelboek Ruth aan de hand van het spelletje 'over de streep'. Leg een touw neer (of gebruik een bestaande lijn) en plaats alle jongeren erachter. Stel steeds een vraag – wie het ermee eens is of zich erin herkent mag over de streep stappen. Laat vervolgens één van de jongeren antwoord of uitleg geven. Je kunt onderstaande vragen gebruiken en naar believen uitbreiden.
Stap over de streep als ...
 - je weet wie Ruth is
 - je weet met wie ze getrouwd was (Machlon)
 - je weet hoe haar schoonzus heette (Orpa)
 - je weet hoe haar schoonouders heetten (Elimelech en Naomi)
 - je weet uit welk land ze kwam (Moab)
 - je denkt dat er 2 mannen uit de familie in Moab stierven (het waren er 3)

- jij je herkent in het leven van Ruth
- je weet met wie Ruth later trouwde (Boaz)
- je weet welke belijdenis Ruth aflegde (uw volk is mijn volk, uw God is mijn God)
- je weet hoe de zoon van Ruth en Boaz heet (Obed)
- je weet wie er uit het nageslacht van Ruth geboren werd (Jezus Christus)

Antwoorden

Startopdracht

-

1. De God van Israël is de levende God. Hij bestaat echt, in tegenstelling tot alle afgoden uit Moab. Afgoden zijn streng, vragen veel van een mens, laten je leven in onzekerheid en angst. De Heere is een liefdevolle God Die een relatie met mensen aan wil gaan. Hij vraagt eveneens veel: je hele leven, maar daar krijg je nog veel meer voor terug! Hij is een God die nabij is, zorgt en je leven leidt.
De Bijbel geeft hier geen antwoord op, maar het is goed om even stil te staan bij de vraag wat Ruth heeft aangetrokken in de dienst van God. Mogelijk merkte Ruth aan haar schoonfamilie hoe het was om God te dienen. Misschien voelde ze hun liefde tot God, terwijl ze zelf vooral angst kende. Of ze merkte hoe God voor haar schoonfamilie zorgde... Hoewel Naomi bepaald niet positief over God spreekt (Ruth 1:13, 20).
Een verschil met de afgoden is dat je hen iets geeft (een offer) om iets terug te krijgen (bijv. een goede oogst), een soort zakelijke overeenkomst. Terwijl God een persoonlijke band wil met mensen. God hoort als we bidden, een afgod niet.
2. Een aantal mogelijke redenen om naar Moab te verhuizen: je moet voor je gezin zorgen; het is maar tijdelijk; we gaan wel in een ander land wonen maar we blijven de Heere dienen; enz.
Een aantal mogelijke redenen om niet weg te gaan uit Israël: dit is het land dat de Heere ons gegeven heeft; God zorgt voor ons; de Heere heeft ons met deze hongersnood iets te zeggen; enz.
Op deze manier komen jongeren er achter welke redenen Elimelech en Naomi hadden om te gaan en welke redenen anderen hadden om te blijven. Probeer in de nabespreking die redenen boven tafel te krijgen. Weggaan betekende: je onttrekken aan de straf van God (hongersnood), kiezen voor een leven zonder naar de tempel te gaan, het risico nemen dat je kinderen een heidense vrouw vinden. Het was dus geen goede keuze van Elimelech.
3. Zij mogen niet in het huis van de Heere (tabernakel of tempel) komen, ook hun nageslacht niet. Ook mag er aan hen geen goed gedaan worden. Dat is hun straf omdat ze het volk Israël geen brood en water in de woestijn gegeven hebben (na de uittocht) en omdat ze Bileam hebben laten komen om het volk te vervloeken. Ruth hoeft dus niet op een warm welkom te rekenen en dat maakt haar keuze wel extra bijzonder.
In de Studiebijbel staat als opmerking dat de geschiedenis van Ruth aantoont dat er uitzonderingen op deze regel waren. Je kunt wel zeggen dat Ruth door het

geloofsbelijdenis echt onderdeel van het volk Israël geworden was. Denk ook aan haar plaats in het geslachtsregister van de Heere Jezus.

4.
 - a. Lees het aangegeven gedeelte nog eens met de groep of laat het in kleine groepjes nog eens lezen. Let op het woordje 'kleven' in vers 14. Lees daarbij evt. de kanttekeningen. Let ook op de manier waarop Naomi aandringt. Er gaat best wat tijd overheen in deze verzen. Let tenslotte ook op de opmerkingen van Ruth. Ze heeft het zelfs al over haar sterven en begraven worden. Een keus waar goed over nagedacht is, dus!
 - b. Laat de jongeren zaken benoemen. Koppel terug op vraag 4a. Kan het advies van ouders, vrienden, familie bewaren voor een overhaaste beslissing? Loop je geen risico af te zien van een keus als je er te lang over nadenkt? Laat de jongeren er eventueel over discussiëren.
5. Belangrijk om bij deze vraag voorzichtig, maar ook duidelijk om te gaan met 100% genade en 100% verantwoordelijkheid. Laat het evenwicht goed naar voren komen. Probeer samen met de jongeren de Bijbel te laten spreken (zie de genoemde teksten) en de daarop gegronde belijdenisgeschriften. (Denk aan HC vr. 5 en 61 en NGB art. 22).
6. Te denken valt aan de belangrijkste keus: het kiezen voor de Heere. Hierbij valt ook te denken aan het doen van belijdenis. Andere belangrijke keuzes zijn het vinden van een levenspartner, een opleiding, een baan, een woonruimte, etc. Laat de jongeren duidelijk benoemen waarom zo'n keus lastig is. Wie schakelen ze daarbij in? Of kiezen ze helemaal zelf?

Stellingen

- Probeer de jongeren zich te laten verplaatsen in een moeilijke situatie. Daarvoor kan de situatie van Naomi gebruikt worden, maar ook een fictieve situatie. Argumenten vóór de stelling: het zoeken naar betere levensomstandigheden, jezelf in leven houden. Argumenten tegen de stelling: je weet niet waar het op uitloopt, onzekere toekomst, wat zijn de gevolgen die al van tevoren overzien kunnen worden? Neem je je verantwoordelijkheid als je vlucht? Wat vraagt God van je in moeilijke omstandigheden? Om vooral aan jezelf te denken?
- Kiezen voor het zekere en het gewone kan heel goed zijn, maar steeds is goed om je af te vragen waarom je voor bepaalde dingen kiest. Soms vraagt God ons om zekerheden op te geven. Dat leert je om alleen op Hem te vertrouwen.
- God heeft het huwelijk van Machlon en Ruth gebruikt om Ruth op te nemen in de geslachtsregister van de Heere Jezus. Toch was het niet goed wat Machlon en Chilion deden, het was tegen Gods gebod (zie Deut. 7:1-4). God vraagt van ons Zijn geboden te houden, maar wil in Zijn genade toch met ons verder gaan als we gezondigd hebben. Maar dat betekent niet dat we dan voortaan die zonde wel kunnen doen.

Puzzel

De antwoorden op de vragen zijn steeds bekende personen uit de Bijbel. Het is goed om bij elk van de personen kort stil te staan. Ieder persoon kende weer zijn eigen omstandigheden, maar toch ging het steeds om Gods leiding in hun leven.

Antwoorden: Abram – Jozef – Mozes – Kaleb – Samuël – Job – Daniël – Levi

Oplossing: Door het geloof maken ze een keus.

Slotopdracht

-

Schets 2 – Mij een zorg!

Benodigdheden

- Een Bijbel en Handreiking voor elke jongere.
- Pennen.
- Groot vel papier voor de startopdracht.

Lezen

Deze gedeeltes kunnen gebruikt worden bij de voorbereiding, maar kunnen ook op de avond zelf gelezen worden.

- Ruth 1:19-21
- Ruth 2
- Leviticus 19:9
- Leviticus 23:22
- Deuteronomium 24:19
- Heidelbergse Catechismus zondag 9
- Heidelbergse Catechismus zondag 10
- Nederlandse Geloofsbelijdenis artikel 13

Zingen

- Psalm 17:4
- Psalm 36:2
- Psalm 68:10
- Psalm 91:1
- Psalm 146:5 en 7
- U bent mijn schuilplaats, Heer'
- 'k Stel mijn vertrouwen

Bidden

- Dank de Heere voor Zijn trouwe zorg.
- Bid om bescherming voor vluchtelingen.
- Vraag of ook wij Gods liefde en zorg mogen doorgeven in deze wereld.

Doelstelling

De kernboodschap van deze schets is: God zorgt en roept ook jou daartoe op.

Betekenis benoemen. Gods voorzienigheid blijkt in Zijn Woord. Zijn zorg wordt zichtbaar in Zijn geboden. Zijn zorg wordt zichtbaar in het leven van mensen. God schakelt daarbij mensen in. Het grote gebod om God lief te hebben boven alles sluit ook een gebod in om de naaste lief te hebben als onszelf.

Actualiteit aangeven. Vreemdelingen worden in ons land niet altijd gastvrij ontvangen ... Ook (juist?) op reformatorische scholen wordt soms heel negatief over allochtonen gesproken.

Terwijl in de Bijbel de zorg voor de vreemdeling heel belangrijk is. En hoe zeker zijn alle sociale voorzieningen? Zorg voor elkaar hoeven we, zeker als kerk, niet aan de overheid over te laten. *Christus centraal stellen – de persoonlijke spits*. Gods zorg voor weduwen, wezen en vreemdelingen is een teken van Gods liefde

Achtergrondinformatie

Ruth 2

Vers 1-3 Boven heel de geschiedenis staat Gods plan. Uit het geslacht van Ruth en Boaz wordt de Messias geboren. Daarom heeft Ruth 2 verstrekkende gevolgen voor heel de wereldgeschiedenis. De kleine levensgeschiedenis van Ruth en Boaz is, net als de onze, ingebed in de grote geschiedenis van Gods plan. De aanvang van de oogst is ongeveer begin april.

'Geweldig van vermogen' verwijst naar Boaz' rijkdom, maar ook naar zijn edele karakter. Door die beide zaken had hij een belangrijke maatschappelijke positie. 'Bloedvriend' kan beter vertaald worden met 'bloedverwant'. Omdat het 'losserschap' via de mannelijke lijn loopt, is het belangrijk dat Boaz familie is van Elimélech. De wet van Mozes bepaalt dat landeigenaren de hoeken van hun akkers ongemaaid moeten laten, zodat die door de armen geoogst kunnen worden. Wat bij het maaien en binden van de garven blijft liggen, mogen de armen oprapen (Leviticus 19:9; 23:22; Deuteronomium 24:19-21). Ruth is bekend met dit voorschrift van de HEERE en maakt er (gelovig) gebruik van. Uit haar voornemen blijken haar trouw, ijver en moed. Aangezien ze een weerloze vreemdelinge is, is de onderneming niet zonder risico's (vgl. o.a. Maleachi 3:5). Uit de woorden 'haar viel bij geval' blijkt de leiding van God.

Vers 3-7 Het oogstveld bestaat uit een groot stuk land dat meestal door stenen neer te leggen, verdeeld is in afgebakende delen. Deze delen behoren aan verschillende landeigenaren toe. Het geloof van Boaz komt ook tot uiting op de werkvloer, zo blijkt uit zijn zegenwens; hij is vriendelijk tegenover zijn knechten. Ondanks dat de tijd van de richteren geestelijk gezien een donkere tijd is, blijkt hier iets van de vreze des HEEREN. Boaz ziet onmiddellijk dat Ruth als arme 'arenraapster' bezig is. Hij vraagt één van zijn knechten aan welke man of welk gezin Ruth toebehoort. 'De Moabitische' geeft haar status als vreemdelinge aan. Uit vers 11 blijkt dat Boaz al het een en ander over Ruth gehoord heeft. Vers 7b benadrukt waarschijnlijk de ijver van Ruth. Deze is opgemerkt!

Vers 8-9 Als Boaz Ruth aanspreekt als 'mijn dochter' blijkt dat hij ouder is dan zij. Boaz 'verbiedt' haar om in een ander veld te gaan rapen. De 'maagden' zijn de dienstmeisjes die achter de maaiers aan de gemaaide halmen tot bundels samenbinden. De 'jongens' zijn de dienstknechten. Zij mogen Ruth niet 'aanroeren'. Blijkbaar is Ruth kwetsbaar en bestaat het gevaar dat de oogstarbeiders intimiderend, beledigend en / of handtastelijk kunnen worden. Uit Boaz' zorgzaamheid voor deze vreemdelinge blijkt zijn edele karakter.

Vers 10-13 Als uitdrukking van dank en nederigheid buigt Ruth voor Boaz. Haar knieën en haar voorhoofd raken hierbij de grond. Boaz vertelt dat hij gehoord heeft hoe goed Ruth voor Naomi is geweest (vgl. Ruth 3:10).

Hij is diep getroffen door de geschiedenis van haar keus voor Israëls God. Boaz geeft aan dat hij haar niet als vreemde beschouwt, omdat zij kwam schuilen bij de God van Israël. Zoals een weerloos vogeltje, dat veiligheid zoekt door te schuilen bij het moederdier (Psalm 17:8; 57:2; 61:5; 63:8; 91:4). De woorden wijzen ook op de inlijving bij het volk Israël (Psalm 87:4-6). Boaz wijst op de HEERE, die in Christus een toevlucht wil zijn voor allen die tot Hem komen. Hij spreekt de wens uit dat de HEERE haar rijk zal belonen maar beseft nog niet dat de HEERE hemzelf hierbij zal gebruiken. De uitdrukking in vers 11b verwijst naar de geloofsdaad van Abraham in Genesis 12 (Hebreeën 11:8). Boaz benadrukt hiermee dat Ruth geestelijk van Abraham afstamt (Romeinen 4:12-17), namelijk, door het geloof. Zijn woorden troosten en bemoedigen Ruth. Omdat ze een Moabitische is, acht zij zich minder dan één van Boaz' slavinnen.

Vers 14-23 Het onderhoud met de landeigenaar maakt Ruth niet hoogmoedig of ongeschikt voor het nederige werk op de akker. Boaz laat het niet bij vrome woorden maar zet ze om in daden. Hij behandelt Ruth als zijn gast. Door het roosteren van het koren verbrandde het kaf en kon de korrel gegeten worden. Tussen de garven, waar veel meer aren lagen, mochten de arenraapsters niet komen. De knechten moeten af en toe wat aren uit de schoven trekken en op de grond laten vallen.

'Zij sloeg uit' (vers 17) wijst op het uitkloppen van het koren met een stok. Hierdoor vielen de korrels van de stengels. Een efa is ongeveer 22 kilo. Ruth geeft ook het overschot van de overvloedige maaltijd op de akker aan Naomi. De zegenwensen in vers 19 en 20 zijn een uiting van dank aan de HEERE.

De geloofskeuze van Ruth is deze dag bevestigd. Ze heeft om Gods wil huis, vader en moeder verlaten, maar heeft veel terug gekregen (Mattheüs 19:29; Markus 10:30). De God van Naomi weet van haar af en zorgt voor haar. Ook het geloof van Naomi leeft weer op. De HEERE heeft Zijn verbondstrouw bewezen aan de nog levende Naomi en Ruth, maar ook aan de gestorven Elimélech, Machlon en Chilion. Wellicht denkt Naomi al vooruit en hoopt ze dat er nog kinderen zullen komen, waardoor de namen van haar doden zullen kunnen voortbestaan. Naomi's wens uit 1:8b en 9 gaat op ongedachte wijze in vervulling.

De losser heeft als nabije bloedverwant de plicht familieleden tegen verarming te beschermen en dient het geslacht voor uitsterven te bewaren (Leviticus 25:25,48; Deuteronomium 25:2-10). Ruth is tot het einde van de tarweoogst (half juni) op de akker van Boaz te vinden.

Alternatieve (start)opdracht

Maak groepjes van 2 of 3 en vertel aan elkaar of je wel eens met iemand gepraat hebt, die uit het buitenland komt en in Nederland woont. Hoe leerde je die persoon kennen? Weet je waarom hij/zij naar Nederland is gekomen? Weet je hoe het voor hem/ haar is om hier te wonen?

Antwoorden

Startopdracht

1.

- a. Toen er hongersnood in Kanaän kwam is ze met haar man en twee zonen naar het buitenland verhuisd. Daar zijn haar zonen getrouwd met Moabitische meisjes. Er

kwamen geen kleinkinderen, wel stierven haar man en zonen. Toen er in Kanaän weer brood was, wilde ze terug verhuizen. Haar schoondochter Orpa bleef achter in Moab. Haar schoondochter Ruth ging met haar mee, ook al was haar toekomst onzeker. Zij geloofde in de God van Naomi.

- b. Naomi zegt dat God haar bitterheid heeft aangedaan en haar leeg (alleen) terug heeft laten komen. Ze is verbitterd. Ze geeft God de schuld van wat haar is overkomen, terwijl zij en Elimelech zelf de keuze hebben gemaakt om weg te gaan uit Bethlehem en dus weg van de plaats waar God gediend werd.
- c. Geef de jongeren eens de tijd om na te denken hoe ze zich zouden voelen, als hen hetzelfde overkomen was als bij Naomi. Het is goed om dat met elkaar te delen en vervolgens het laatste gedeelte van hoofdstuk 1 te lezen. Probeer met elkaar de houding van Naomi te verklaren. Ze noemt de HEERE zelfs de Almachtige!

2. –

3.

- a. Denk aan je loon dat doorbetaald wordt als je ziek bent, uitkeringen voor wie langer ziek is of arbeidsongeschikt raakt, aanvullende toeslagen voor mensen die niet kunnen werken of minder verdienen, enz.
- b. Probeer bij deze vraag evenwichtig neer te zetten dat hulp aan armen en zieken bijbels is, maar dat er aan de andere kant geen misbruik van gemaakt mag worden.
- c. Bespreek hierbij dat de zorg voor anderen niet (alleen) een taak is van de overheid/wetten, maar zeker ook iets waarvoor de kerk en iedere christen persoonlijk verantwoordelijk is. Probeer concrete voorbeelden te bedenken.

4.

- a. Laat de jongeren de belangrijkste elementen van het antwoord in eigen woorden herhalen. Schrijf ze eventueel kort en bondig op een vel papier.

Gods voorzienigheid =

de **almachtige kracht van God**, die overal aanwezig is, waardoor Hij alles **regeert**.

Daardoor komen:

- regen en droogte
- vruchtbaarheid en onvruchtbaarheid
- eten en drinken
- gezondheid en ziekte
- rijkdom en armoede
- en alle andere dingen

niet toevallig over ons, maar **uit Zijn Vaderlijke hand**

- b. –
- c. Lees vraag en antwoord 28 en bespreek de drie bedoelingen van Gods voorzienigheid:
 - 1. In tegenspoed geduldig zijn
 - 2. In voorspoed dankbaar zijn
 - 3. Voor de toekomst vol vertrouwen zijn

... omdat alles in Zijn hand is en niets ons van Zijn liefde scheiden kan.

Het kan soms lijken dat er dingen (in de wereld of in jouw leven) buiten Gods leiding omgaan. Alsof het allemaal uit de hand loopt. Toch is dat niet zo! De bedoeling van het geloven in Gods voorzienigheid is dat, al zie je het niet, je vást mag weten dat de Heere jouw leven, en alles wat er gebeurt, leidt. Denk maar eens aan Jozef. Wat zal hij gedacht hebben toen hij door zijn broers naar Egypte verkocht werd en later ook nog eens in de gevangenis gegooid? Zou de Heere er van af weten? Maar tientallen jaren later, belijdt Jozef in het gesprek met zijn broers: Wat jullie op een verkeerde manier bedoelden, heeft God gebruikt om een heel volk in leven te houden.

Het antwoord is afhankelijk van wat jongeren meemaken in hun persoonlijk leven. Geef ruimte om op de vraag te reageren. Als jongeren het moeilijk vinden om hier gelijk een persoonlijk antwoord op te geven, kun je eerst met elkaar de vraag bespreken of één van deze drie punten moeilijker is dan de andere. Sta met de jongeren stil bij het geheim van geduld, dankbaarheid en vertrouwen: het kennen van de liefde van deze trouwe God en Vader!

- d. Dit betekent niet dat je een heel makkelijk leven hebt. Maar wel dat God het zo gebruikt dat het in het licht van Zijn Koninkrijk goed is. Lees ook maar eens vers 29 uit Rom. 8. Dan zie je dat het er om gaat dat we het Beeld van Gods Zoon, Jezus Christus, gelijkvormig worden. Dat we op Hem gaan lijken.
- e. *Persoonlijk.*

- 5. Misschien kunnen de jongeren voorbeelden geven van spontane situaties waarin er een gesprek tot stand kwam met een ongelovige. Het is goed om de jongeren er op te wijzen dat ze hun ongelovige medemens niet hoeven te overtuigen, maar dat het hun taak is om te getuigen. Het is ook goed om ronduit te erkennen dat het zien van Gods hand in alle dingen van het leven een geloofszaak is.

6.

a.

Ruth	Jezus	Jij
Zorg voor Naomi	Zorg voor Maria aan het kruis: 'Zoon, zie uw moeder'	Eigen voorbeelden
Gehoorzaam aan Naomi	Lukas 2:51	Idem
Nederig	Bijv. de voetwassing	Idem
Hard werken, ijverig	Bijv. Markus 6:31. Je ziet hier ook juist de andere kant, dat Jezus rust zoekt voor Zijn discipelen en Zichzelf	Idem
Haar oude leven verlaten	Dit was bij Jezus niet nodig	Idem
Vertrouwen op de zorg van God	Jezus vertrouwde in alles volledig op Zijn Vader	Idem

- b. Door bijbellezen en gebed leer je wat Zijn wil is. Je leert op Hem te lijken door steeds naar Hem toe te gaan en door Zijn hulp te vragen. Alleen in Zijn kracht kun je leven zoals Hij het wil.

7. –

8.

- a. Het is soms makkelijker om eerst over anderen te praten. Dat kan in vraag a. Probeer samen voorbeelden te bedenken. Ook voorbeelden uit deze tijd en voorbeelden van jongeren die iets laten zien van Gods liefde en genade.
- b. Bij deze vraag gaat het om wat jongeren zélf kunnen doen. Laat ze mensen (namen) noemen in hun leven aan wie ze dit kunnen laten zien en probeer ook concreet te maken hóe dat zou kunnen. Het hoeft niet altijd met woorden, je gedrag is zeker zo belangrijk. Kijk maar naar Boaz.

Stellingen

- De situatie is zeker verschillend en de manier waarop je gastvrij bent misschien ook. Hoe merk je in onze cultuur gastvrijheid?
- Dit wordt vaak beweerd en soms is het ook zo. Als jongelui deze positie innemen, probeer dan ook de andere kant te laten zien. Sommige mensen hebben heel veel meegemaakt in hun leven. Ze zijn dan nog wel verantwoordelijk voor verkeerde keuzes die ze maken. Maar het is voor hen veel moeilijker om dat te doen dan voor iemand die veel sociale steun krijgt, een goede opvoeding heeft gehad e.d.
- Vergelijk hoe het OT spreekt over vreemdelingen maar met hoe Wilders dat doet... En hebben wij het recht onze welvaart voor onszelf te houden? Wat hebben we, dat we niet hebben gekregen?
- Laat de jongeren bedenken wat ze wél kunnen doen.
- Het is goed om geld te geven, maar het kan ook erg makkelijk zijn. In ieder geval is het belangrijk ook te bidden voor anderen en zo mogelijk iets concreet te doen. Mag het iets van jezelf kosten?

Slotopdracht

-

Schets 3 – Wie kiest wie?

Benodigdheden

- Een Bijbel en Handreiking voor elke jongere.
- Pennen.
- Groot vel papier / whiteboard met stiften voor de alternatieve startopdracht.
- Vellen papier voor de woordspin.

Lezen

Deze gedeeltes kunnen gebruikt worden bij de voorbereiding, maar kunnen ook op de avond zelf gelezen worden.

- Ruth 3
- Leviticus 25:23-55
- Deuteronomium 25:5-10
- Heidelbergse Catechismus vraag 1, 18, 29, 34, 108 en 109
- Nederlandse Geloofsbelijdenis artikel 23 en 25

Zingen

- Psalm 45:1 en 7
- Psalm 2:7
- Psalm 48:6
- Psalm 133:3
- 'k Stel mijn vertrouwen
- Heer' wat wilt Gij dat ik doe?
- Liefde was het
- Leer mij Uw weg, o Heer'

Bidden

- Bid om Gods zegen over relaties en huwelijken.
- Bid voor jongeren die anders geaard zijn.
- Dank de Heere voor Zijn liefde.
- Bid om Zijn liefde te mogen doorgeven.

Doelstelling

De kernboodschap van deze schets is: Van Boaz en Ruth kun je leren wat echte liefde is.

Betekenis benoemen. De geschiedenis van Ruth en Boaz staat in het licht van gehoorzaamheid aan het Woord van God. Wij worden geroepen om net zo te leven. Ook op het terrein van een relatie aangaan.

Actualiteit aangeven. De gevoelens van jongeren in deze leeftijdsgroep gaan over en weer ontluiken. Zorg dat je niet te laat bent met dit bijbels te begeleiden!

Christus centraal stellen – de persoonlijke spits. Boaz is als bruidegom en losser een type van Christus. Elke zondaar, die Hem nederig om ontferming vraagt, zal Zijn bescherming ervaren en Zijn eigendom worden.

Achtergrondinformatie

Ruth 3

Vers 1-6 Naomi is bezorgd om Ruth en gunt haar weer een huwelijk. 'Rust' in vers 1 impliceert een veilige plaats. In Israël vond men als vrouw zekerheid in het huwelijk; de man zorgde voor zijn vrouw. Als er kinderen waren, zouden zij, na zijn eventuele overlijden, voor hun moeder zorgen. De positie van weduwen, en wezen, was in Israël niet echt goed. De wijze waarop Naomi haar voorstel formuleert, wijst erop dat het haar niet te doen is om nakomelingen, maar primair om Ruths welzijn.

Ruth moet er goed en aantrekkelijk uit zien: zij heeft haar rouwperiode beëindigd (zie ook 2 Samuël 12:20). Het geeft ook aan dat ze beschikbaar is voor een huwelijk. De dorsvloer bestond uit een open plaats op een rotsbodem of verharde aarde, meestal net buiten de stad. Omdat Bethlehem hoog ligt, moet Ruth dus iets afdalen naar de dorsvloer. Boaz is daar aan het wannen: hij gooit de aren omhoog in de wind, waardoor het kaf wegwaait en de graankorrels op de dorsvloer vallen. In de middag steekt de zeewind op die gunstig is voor het wannen.

Het geheel van aanwijzingen in vers 4 laat een symbolisch uitgedrukt huwelijksaanzoek zien. Het plan van Naomi is erg onvoorzichtig. Boaz kan Ruths symbolische handelingen verkeerd opvatten en zien als poging tot seksuele verleiding. We mogen ons niet onnodig in gevaar begeven. Ruth gehoorzaamt, in vertrouwen op de HEERE.

Vers 7-18 'Vrolijk' in vers 7 betekent 'goedgemutst'. Boaz gaat in de luwte achter een hoop koren liggen. Ruth komt stilletjes dichtbij en gaat aan zijn voeteneind liggen. 'Verschrikte' in vers 8 wijst op een 'rilling of een siddering'. Boaz grijpt vooroverbuigend om zich heen en ziet een vrouw aan zijn voeteneind. Het woord voor 'dienstmaagd' betekent ook 'huwbare vrouw'. 'De vleugel over iemand uitbreiden' wijst op het in bescherming nemen, of op een huwelijk (Ezechiël 16:8). 'Vleugel' heeft hier ook de betekenis van 'hoek van een kledingstuk' (Deuteronomium 22:30).

Het getuigt van geloof en vertrouwen dat Ruth als 'dienstmaagd', heidense vrouw en ongenodigde bezoekerster de rijke en voornamen Boaz ten huwelijk vraagt. Boaz reageert positief op Ruths verzoek. Wat zij nu gedaan heeft, is nog beter dan wat zij eerder deed voor Naomi. Door zijn antwoord bemoedigt Boaz Ruth, die hij een krachtige vrouw noemt. Hoewel Boaz graag met Ruth wil trouwen, onderwerpt hij zich aan de burgerlijke wet. Aangezien het onverantwoord is om Ruth midden in de nacht naar huis te sturen, mag ze blijven. Boaz brengt met de woorden 'zo waarachtig als de HEERE leeft', zijn belofte als een heilige zaak voor Gods aangezicht. Niemand mag weten dat Ruth op de dorsvloer is geweest. Dit zou haar goede naam kunnen schaden. Ruth krijgt gerst mee van Boaz. Het drukt wellicht Boaz' bereidheid tot het losserschap uit. Tevens wekt het voor buitenstaanders de indruk dat Ruth in alle vroegte van het werk huiswaarts keert. Naomi blijkt Boaz zo goed te kennen dat ze zeker weet dat hij de zaak van het losserschap kordaat zal afhandelen. De HEERE zegent Naomi's ondeugdelijke plan.

In het Bijbelboek Ruth zien we vanuit de wetten van God twee lijnen bij elkaar komen. Er is het recht om verkochte erfgoederen te lossen (Lev. 25:23-55). Bezit dat uit armoede verkocht is, kan door een familielid teruggekocht worden. We kunnen hierbij denken aan een stuk land,

een huis, maar ook bijvoorbeeld aan een slaaf. Door lossing wordt het familiebezit in stand gehouden.

Verder is er de instelling van het leviraatshuwelijk (Deut. 25:5-10). Kinderloosheid is een groot verdriet. In Israël komt daar nog iets bij: de gedachte dat een geslacht uitgestorven zal zijn vóór de komst van de Messias is verschrikkelijk. Het leviraatshuwelijk zorgt ervoor dat er geen geslacht uitsterft. Wanneer een man kinderloos sterft, mag de weduwe niet aan een vreemde man gegeven worden. Het is de plicht van de broer van de gestorvene om de weduwe te trouwen. Als zij samen een zoon krijgen, is deze de erfgenaam van de gestorven man.

We lezen in het Nieuwe Testament over het leviraatshuwelijk als de Sadduceeën in Matth. 22:23-33 de Heere Jezus ondervragen over de opstanding van de doden.

Boaz wordt een nabestaande, één van Naomi's lossers genoemd in Ruth 2:20. Er kunnen meerdere lossers zijn, in afnemende graad van verwantschap. In Ruth 3:2 wordt gesproken over bloedvriendschap. Of Boaz een broer van Elimelech was, een neef of een oom, wordt niet duidelijk in het Bijbelboek Ruth.

De dorsvloer was een aangestampte plaats waar met behulp van stokken of een dorsslede graankorrels van de halm werden gescheiden. Met een wan werd daarna het kaf van het koren gescheiden. Overnachten bij de dorsvloer was gebruikelijk om het koren te bewaken.

Alternatieve (start)opdracht

Vraag de jongeren hoe je kunt laten merken dat je een jongen of een meisje leuk vindt. Schrijf de reacties op een groot vel papier of op het whiteboard.

Met wie ga ik trouwen..? In sommige culturen denk je daar helemaal niet zelf over na, maar doen je ouders dat. Zij 'arrangeren' een huwelijk. Of er is sprake van 'uithuwelijken'. Laat de jongeren reageren op de stelling: 'Mijn ouders hebben niets te zeggen over mijn keuze voor een vriend/vriendin'.

Antwoorden

Startopdracht

-

1.
 - a. *Persoonlijk*
 - b. De bruid is graag in de buurt van de bruidegom en voelt zich veilig bij hem.
 - c. Christus is altijd de Eerste in ons leven (1 Joh. 4:10 en 19). Hij vraagt van ons dat wij antwoord geven op Zijn roepstem. De zaligheid is 100% Gods werk en 100% eigen verantwoordelijkheid.
Laat in het gesprek over de begrippen 'Christus als bruidegom' en de 'kerk als bruid' het wonder naar voren komen dat Christus geen 'mooie bruid' liefheeft, maar zondaren, vijanden! Alleen door te vertrouwen op het volbrachte werk van de Heere Jezus kunnen mensen die zwart van de zonde zijn een 'witte bruid' genoemd worden!
2.
 - a. Het is een onvoorzichtige handelwijze van Naomi. Ruth loopt het gevaar van onzedelijk gedrag beschuldigd te worden. Haar manier van handelen is wel te verklaren.

Rechtmatig mogen Naomi en Ruth immers een beroep op Boaz doen. Boaz kan zelf geen initiatief nemen, omdat hij niet de naaste lossen is. De man in kwestie laat niets van zich horen, omdat hij niet bereid is tot een huwelijk. Naomi mag dus volgens de wet handelend optreden. Haar hoop is helemaal op Boaz gericht. Ze is er niet zeker van of Boaz wel bereid is tot een huwelijk. Dat verklaart haar vreemde handelwijze.

- b. We belijden daarmee dat de Heere ons leven leidt, en dat geldt ook op het gebied van het huwelijk. Als je biddend zoekt naar een vriend(in) met wie je de Heere kunt dienen, mag je er ook op vertrouwen dat de Heere je hierin de weg wijst. En als het dan tot een huwelijk komt, mag je deze belijdenis van harte be-amen.

Stellingen

- Het is het belangrijkste dat je voor jezelf weet dat je het goede doet. Maar je moet bij alle dingen die je doet ook denken aan de mensen om je heen. Wat mensen denken, kan een eigen leven gaan leiden en de naam van de Heere kan daardoor gelasterd worden. De Bijbel legt regelmatig de nadruk op de voorbeeldfunctie van een christen (bijv. in 1 Petr. 3:1). Ook roept de Bijbel ons op om ons van alle schijn van het kwaad te onthouden (1 Thess. 5:22).
- Zo hoort het wel te zijn. Net zoals het doel van jouw leven is dat je leeft tot eer van God, om Hem te loven, is dat ook het doel van het huwelijk: samen leven voor Gods aangezicht. Een voluit geestelijke zaak dus!
- De Bijbel laat ons zien dat liefde op de ander gericht is: de liefde zoekt zichzelf niet (1 Kor. 13:5). Mannen worden opgeroepen hun vrouwen lief te hebben, zoals Christus Die Zijn leven heeft gegeven voor Zijn gemeente (Ef. 5:22). Dat betekent zelfverloochening! Daar is genade van God voor nodig, want door de zonde zijn we van nature egoïstisch en op onszelf gericht. Tegelijk is het goed om te bedenken dat een gezonde vorm van zelfwaardering nodig is om anderen op een goede manier lief te kunnen hebben.
- Het bidden om een vriend(in), voor elkaar maar ook het samen bidden als je verkering hebt is heel mooi en belangrijk. De Heere wil overal om gebeden zijn!

3.

- a. Boaz twijfelt helemaal niet aan Ruths eerlijke en zuivere bedoelingen. Ruth komt trouw over, mede doordat ze met haar schoonmoeder is meegegaan uit haar eigen land, niet achter andere mannen is aangegaan, maar gehoorzaamt aan de wet van God. Belangrijke deugden die voor Ruth gelden: voorzichtigheid, verstandigheid, gematigdheid, moed.

b. –

c. –

4. God heeft het huwelijk ingesteld om te voorkomen dat we ‘zomaar’ of ‘met iedereen’ geslachtsgemeenschap zouden hebben. Voor het oog van de Heere en voor vele getuigen beloof je elkaar trouw als je in het huwelijk treedt. Dat is een officiële daad, waarop je niet vooruit mag grijpen. Dan beschadig je elkaar en ben je ongehoorzaam aan het gebod van de Heere. Er is niet alleen liefde nodig om een relatie/huwelijk staande te houden, maar vooral ook trouw. Daarom heeft de Heere daarvoor de veilige bedding van het huwelijk gegeven.

5. Laat jongeren eerst voor zichzelf een antwoord bij deze vraag opschrijven. Vraag hen vervolgens om twee dingen te noemen. Je kunt er ook voor kiezen om de jongeren de vragen aan elkaar te laten stellen. Verdeel de reacties van de jongeren in categorieën, bijv. uiterlijke kenmerken, sociaal-culturele factoren (opleiding, leeftijd, kerkelijke achtergrond) en innerlijke kenmerken (karakter, persoonlijke verhouding met de Heere).
6.
 - a. Psalm 138:8: De HEERE zal het voor mij voleinden; Uw goedertierenheid, HEERE! is in eeuwigheid; en laat niet varen de werken Uwer handen.
 - b. Dit kan rust geven en overgave aan Gods leiding in je leven.
7.
 - a. Probeer naast concrete voorbeelden (personen, situaties) in de woordspin ook naar voren te laten komen wat overgave voor mensen betekent (vertrouwen in een ander, afhankelijkheid, de touwtjes uit handen geven). Bespreek met de jongeren dat geloven in de Heere Jezus ook 'overgave' betekent en dat het kan, omdat Hij werkelijk te vertrouwen is!
 - b. Enkele voorbeelden: Abraham, Job, de discipelen, de bloedvloeiende vrouw. Bespreek met de jongeren hoe overgave aan God merkbaar is in het leven van deze personen. Wat moesten ze opgeven? Wat kregen ze ervoor terug?
 - c. Als deze vraagstelling te persoonlijk is voor de jongeren in je groep, kun je de vraag ook neutraler formuleren om er toch over in gesprek te komen. Bijvoorbeeld: is het moeilijk om je over te geven aan God? Laat de jongeren hun reactie toelichten!
Overgave aan God is moeilijk (en vanuit onszelf onmogelijk), omdat we zonden, dingen die niet bij God horen, niet los willen laten. We willen graag zelf ons leven invullen. Het wonder is dat God Zelf in ons hart de overgave en bereidwilligheid wil werken door Zijn Heilige Geest! En Hij wil Zijn Geest geven op het gebed (Luk. 11:13). Vertel jongeren wat er gebeurt als je je hart aan Hem verliest, getrokken door Zijn liefde.
Vraag jongeren naar voorbeelden van mensen die God zelf helemaal niet zochten, maar door Hem gezocht werden. Vanuit de Bijbel (denk bijv. aan Levi, de Samaritaanse vrouw) of vanuit hun eigen omgeving.

Slotopdracht

Laat de jongeren in twee- of drietallen een plan maken om hun familieleden te 'dienen'. Laat ze twee personen van verschillende leeftijden uit hun familie kiezen voor wie ze iets speciaals kunnen doen of laat ze een activiteit bedenken waarmee ze het hele gezin van dienst kunnen zijn. Laat de jongeren hun plan aan de anderen vertellen en noteer hun voornemen(s). Vertel dat je hier de volgende clubavond op terug komt om te horen hoe het gegaan is!

Schets 4 – Geschiedenis in het klein en groot

Benodigdheden

- Een Bijbel en Handreiking voor elke jongere.
- Pennen.
- Blinddoeken en een uitgezet parcours (alternatieve startopdracht).

Lezen

Deze gedeeltes kunnen gebruikt worden bij de voorbereiding, maar kunnen ook op de avond zelf gelezen worden.

- Ruth 4
- Genesis 38
- Deuteronomium 25:5-10
- Mattheüs 1:1-17
- Markus 10:35-45
- Heidelbergse Catechismus zondag 2, 3 en 4
- Nederlandse Geloofsbelijdenis artikel 13, 21, 22 en 34
- Dordtse Leerregels hoofdstuk 2

Zingen

- Psalm 40:4
- Psalm 87:3 en 4
- Psalm 99:1 en 2
- Psalm 17:3 en 8
- Wat de toekomst brengen moge
- Voor Uw liefde, Heer Jezus
- Wie maar de goede God laat zorgen

Bidden

- Dank God voor de komst van Zijn Zoon.
- Bid om geloof, dat de Heere Jezus ook voor onze zonden gestorven is.
- Vraag of de Heere ons in alle dingen wil leiden en Zijn weg wil leren.

Doelstelling

De kernboodschap van deze schets is:.. God leidt alle dingen, ook het leven van Ruth, ook het leven van jou.

Betekenis benoemen. De geschiedenis van Ruth en Boaz gaat over de grenzen van Israël heen. God schrijft hier (heils)geschiedenis en zelfs in het Oude Testament gaat dit al over landsgrenzen heen.

Actualiteit aangeven. Jongeren kunnen erg zoeken naar het doel en de zin van hun leven. In deze geschiedenis zien we dat het heden nooit los staat van verleden en toekomst. In het Engels zeggen ze 'God is in control'. Dat geldt ook voor het leven van jongeren nu!

Christus centraal stellen – de persoonlijke spits. Jezus is de enige ware Losser. Hij gaf Zijn ziel als losprijs voor velen, lezen we in Markus 10:45. Alleen door het geloof in Zijn volbrachte werk kunnen wij opnieuw ontvangen wat we door de zondeval kwijt zijn geraakt: eeuwig volmaakt leven met God.

Achtergrondinformatie

Ruth 4

Vers 1-10 De poort is in het oude Israël de plek waar o.a. openbare vergaderingen plaatsvinden en recht gesproken wordt. Het woord 'oudsten' heeft te maken met leeftijd, maar vooral met wijsheid en levenservaring. In Israël hadden de oudsten een belangrijke functie bij o.a. burgerlijke, juridische en politieke zaken. Het woord 'broeder' kan slaan op een familielid, of op een lid van dezelfde stam.

De losser heeft als nabije bloedverwant de plicht familieleden tegen verarming te beschermen en dient het geslacht voor uitsterven te bewaren (Leviticus 25:25,48; Deuteronomium 25:2-10). Het eerste deel van het voorstel is aantrekkelijk, zodat de man meteen aanbiedt het stuk land te lossen. De losser moet het stuk land kopen, maar hij is verplicht Naomi de opbrengst van het land uit te keren. Bij zijn overlijden blijft het stuk grond in zijn familie. In vers 5b benadrukt Boaz dat de man ook een erfgenaam bij Ruth moet verwekken. Hij zal later het land ontvangen. Hierop trekt de man zich terug. Wanneer hij maar één zoon bij Ruth zou verwekken zou deze de wettige nabestaande van Elimelech worden. Zijn eigen geslacht zou uitsterven. Met de 'sandaalceremonie' laat hij op symbolisch wijze weten dat hij afziet van het losserschap. Met zijn verklaring in vers 9-11 beantwoordt Boaz Ruths aanzoek (3:9). Hij voorziet in de nodige zekerheid voor Ruth die Naomi haar heeft toegebeden (1:8-9; 3:1) en Naomi ontvangt haar volledige loon van de HEERE (2:11-12). Ruth wordt hier volledig lid van Israëls verbondsgemeenschap. Uit alles blijkt de trouw en de leiding van de HEERE.

Vers 11-12 In vers 11 en 12 volgen enkele zegenbeden. Dat Ruth 'als Rachel en Lea mag worden' wijst erop dat ze in het volk Israël is opgenomen. Efratha is de landstreek, Bethlehem de plaats waar Ruth woonde. De link met Tamar wordt gelegd omdat zij ook kinderloos als weduwe achterbleef. Zij werd gezegend, ondanks dat ze op een verkeerde manier handelde (Genesis 38). Zo mag ook Ruth, die wel in de weg van de Heere handelde, Zijn zegen verwachten.

Vers 13-22 Nadat het huwelijk in een openbare plechtigheid met getuigen is voltrokken, neemt Boaz Ruth tot zich. Er staat nadrukkelijk dat het de HEERE is die kinderen geeft. Vers 15a laat zien dat de baby Naomi weer levensvreugde geeft. Ruth geeft Naomi meer liefde dan het ideale aantal zonen (1 Samuël 2:5; Job 1:2; 42:13; Handelingen 19:14). Vers 16 meldt dat Naomi de verzorgster van het kind wordt. De naam 'Obed' betekent dienstknecht. Het

geslachtsregister laat zien dat Ruth een belangrijke rol heeft in de geslachtslijn van de koninklijke familie. Uiteindelijk wordt uit dit geslacht de Heere Jezus geboren (Mattheüs 1:3-6).

De stadspoort is het centrum van het publieke leven. In een flink poortgewelf hangen de zware deuren, die 's nachts gesloten zijn. Overdag is dit een plaats van handel, rechtspraak en andere publieke aangelegenheden. Vandaar dat we Boaz in Ruth 4 in de stadspoort aantreffen voor het regelen van het losserschap en het leviraatshuwelijk. (Voor meer informatie over dit onderwerp: zie voorgaande schetsen.)

Hoe komt het nu dat de eerst aangewezen persoon wel het bezit van Elimelech wil lossen, maar niet het leviraatshuwelijk wil aangaan? Als deze man het stuk land terugkoopt, zullen Naomi en Ruth het land mogen gebruiken, maar niet in eigendom krijgen. Wanneer deze vrouwen niet meer leven, zal het land door de lossen in gebruik genomen mogen worden, of door zijn nageslacht. Maar in geval van een huwelijk met Ruth wordt alles anders als er een zoon geboren wordt. Dat jongetje wordt dan namelijk beschouwd als erfgenaam van Ruths overleden eerste man. Het land wordt vervolgens zijn eigendom.

De ceremonie van het uittrekken van een schoen en die aan een ander geven is symbolisch. We lezen hier ook over in Deuteronomium 25:5-10. Deze ceremonie is gebruikelijk bij de verkoop of het ruilen van een stuk land. Degene die zijn schoen weggeeft, zegt daarmee tot degene die de schoen ontvangt dat de nieuwe eigenaar nu het recht heeft om het land te betreden als zijn wettige eigendom.

Het boek Ruth eindigt met een stamboom, beginnend bij Perez. Zijn moeder Thamar verleide haar schoonvader Juda, omdat haar het leviraatshuwelijk geweigerd werd (Genesis 38). Via de zoon van Ruth en Boaz, Obed (= dienaar), komen we uiteindelijk uit bij koning David. In Mattheüs 1 gaat de stamboom verder tot de geboorte van de Heere Jezus, dé Lossen!

Alternatieve (start)opdracht

Kies twee vrijwilligers die samen een parcours (met hindernissen in de vorm van tafel/stoel/pion/e.d.) willen lopen. Eén van hen krijgt een blinddoek om, de ander begeleidt hem/haar door instructies te geven over het te lopen parcours. De geblinddoekte jongere mag de ander bij de schouder vasthouden. Vraag na afloop hoe het was om door een ander 'geleid' te worden.

Antwoorden

Startopdracht

Geef de jongeren een paar minuten tijd om voor zichzelf een reactie op de startvraag te bedenken (of in te vullen). Inventariseer daarna plenair de antwoorden door te kijken hoeveel personen antwoordcategorie a, b, c of d hebben gekozen. Leg vervolgens de link naar het bijbelgedeelte: in Ruth 3:18 zegt Naomi tegen Ruth dat ze rustig mag afwachten hoe de situatie zal uitpakken, in het vertrouwen dat Boaz de zaak tot een goed einde zal brengen. Dat blijkt wel uit het gedeelte dat zojuist in hoofdstuk 4 gelezen is! Ruth moest haar leven overgeven in handen van een ander. Vandaar de vergelijking met het onder narcose gaan voor een operatie: hoe spannend of moeilijk vind je dat?

God vraagt ook van ons om ons leven vertrouwend aan Hem over te geven. Hoe is dat voor jongeren? Praat hier met elkaar kort over door.

1. Wij bedenken wat we doen en laten willen, maar de Heere stuurt ons leven zo dat het tot eer van Zijn naam is (zie kanttekeningen op de Statenvertaling). Laat jongeren evt. zelf de betekenis opzoeken met behulp van de kanttekeningen. Bespreek met jongeren of ze dit herkennen in hun eigen leven: dat God onze plannen soms doorkruist. Maak duidelijk hoe zegenrijk het is als God dat doet, omdat Hij altijd het beste met ons voorheeft!

2.

Het is Gods leiding dat...

Jozef (Genesis 50:20)

door zijn broers verkocht wordt naar Egypte, zodat door zijn regering het volk Israël in het leven behouden wordt.

Mozes (Exodus 2:2-6)

in het biezend mandje gevonden wordt door de prinses, nog een periode opgevoed kan worden door zijn eigen moeder en in leven blijft aan het hof van Farao, waardoor hij later de leider kan worden van het volk Israël.

Esther (Esther 2:17; 9:24, 25)

de vrouw van Ahasveros wordt en in haar positie een beroep kan doen op de koning als het plan van Haman bekend wordt. Door de zegen van God betekent dit ingrijpen van Esther de redding van het volk Israël!

de Samaritaanse vrouw (Johannes 4:4-7)

Jezus ontmoet bij de bron. De Heere Jezus *moest* door Samaria gaan (Joh. 4:4) om deze vrouw te ontmoeten en in gesprek met haar Zichzelf als de Messias te openbaren en de vrouw tot geloof in Hem te brengen (Joh. 4:29). Filippus ontmoet, die hem de boekrol van Jesaja uitlegt en het evangelie van Jezus Christus verkondigt.

de kamerling (Handelingen 8:26-35)

in Rome in de gevangenis terecht is gekomen, waardoor het evangelie zelfs aan het hof van de keizer klinkt en andere christenen met meer vrijmoedigheid van Christus getuigen.

Paulus (Filippenzen 1:12-14)

3.

- a. Hij deinst terug voor de consequenties: het betekent niet alleen het land van Elimelech kopen, maar ook trouwen met Ruth. Zie ook achtergrondinformatie.
- b. *Persoonlijk*.

4. Laat de jongeren het bijbelgedeelte erbij pakken en evt. in tweetallen de juiste namen op de juiste plaats in de stamboom invullen. Het gaat om de volgende namen: Perez – Hezron – Ram – Amminadab – Nahesson – Salma – Boaz – Obed – Isaï – David.

5.

- a. Laat de jongeren Matthéüs 1 opzoeken. Je hoeft dit hoofdstuk niet in z'n geheel te lezen. Benoem dat het hier om het geslachtsregister van de Heere Jezus gaat, dat begint bij Abraham en eindigt bij Jezus, de zoon van Jozef en Maria.
In de genoemde verzen worden de volgende vrouwen genoemd: Tamar, Rachab, Ruth, Bathseba ('degene die Uria's vrouw was geweest') en Maria (de moeder van Jezus).
 - b. Tamar: zij was getrouwd met een zoon van Juda. Na het overlijden van haar man bleef zij kinderloos achter en wilden de broers van haar overleden echtgenoot niet voor nageslacht zorgen. Zij verleidt haar schoonvader Juda en raakt zwanger (zie ook de tekst in de schets).
Rachab: zij was een prostituee en een heidense vrouw, maar heeft 'door het geloof' (Hebr. 11) de verspieders verborgen en zich aan het volk Israël verbonden.
Ruth: zij was een Moabitische (heidense) vrouw, die door het geloof de keus voor de God en het volk van Israël gemaakt heeft.
Bathseba: David pleegde overspel met Bathseba en pleegde daarvoor zelfs een moord. Het kindje dat uit deze relatie geboren werd, is gestorven. Later kregen David en Bathseba nog een zoon, Salomo.
Maria: zij was een arme, jonge vrouw uit Nazareth die de moeder van de Heere Jezus mocht worden.
 - c. Dit hoofdstuk laat duidelijk zien dat de Heere Jezus Zich er niet voor geschaamd heeft om zich aan een stamboom met zondige mensen te verbinden. Uit de namen van Rachab en Ruth blijkt dat daar ook mensen uit de heidense volken bij te horen.
- 6.
- a. Als iemand uit de Bijbel een type van de Heere Jezus genoemd wordt, dan wordt bedoeld dat hij op de Heere Jezus lijkt. Vaak gaat het dan om een bepaald aspect van het werk of de persoon van de Heere Jezus.
 - b. Boaz wilde lossen zijn: hij kocht de bezittingen (het land) van Elimelech en wilde met Ruth trouwen. Hij was dat niet verplicht, want hij was niet het meest nabije familielid. Ook had hij het land niet nodig, want hij was rijk en had veel bezittingen. Tenslotte hoorde Ruth formeel niet bij het volk van Israël en was hij dus niet verplicht met haar te trouwen. Je kunt dus zeggen dat Boaz Ruth uit liefde wilde lossen. In dat opzicht lijkt hij op de Heere Jezus, Die van Zichzelf zegt dat Hij gekomen is om Zijn leven te geven tot een rantsoen (losprijs) voor velen (Markus 10:45). Een bewijs van Zijn onbegrijpelijke zondaarsliefde!
 - c. De tekst uit Markus 10 laat zien waarin het lossen door de Heere Jezus dieper gaat dan het lossen door Boaz. Christus gaf Zijn leven (Hij ging de dood in) voor vijanden!

Stellingen

- Het bijzondere van het gedoopt zijn als kind is dat God Zijn naam aan ons leven verbindt, voordat wij daar zelf om gevraagd hebben. Het onderstreept dat God ons behoud op het oog heeft! Sta met de jongeren bij dit wonder en voorrecht stil. Wellicht zijn ze het eens met de stelling, omdat dat 'natuurlijk zo is'. Maar welke consequenties heeft het voor hun leven?! Het is ook mogelijk dat ze tegenwerpen dat zij er zelf niet om gevraagd hebben om gedoopt te worden en dat net zo lief niet gewild hadden. Zeker dan is het belangrijk om, naast de verantwoordelijkheid die de doop met zich meebrengt, de betekenis van de doop en Gods liefde die daaruit blijkt aan jongeren te laten zien!

- Als we de Heere kennen, kunnen we toch veel moeilijkheden ervaren in dit leven. In de Bijbel zijn daar verschillende voorbeelden van te vinden. Denk bijv. aan Jozef, Job en Jeremia. Tegelijk zegt de Bijbel ook dat voor wie God liefhebben, alle dingen meewerken 'ten goede' (Rom. 8:28) en niets Gods kinderen kan scheiden van de liefde van God (Rom. 8:35-39). Hoe kijken jongeren tegen 'moeilijke dingen' in dit leven aan? Hoe kun je moeilijke dingen of situaties in dit leven volhouden (Rom. 8:18)?
7. Een uitbreiding van het verhaal uit de Handreiking, om evt. nog voor te lezen:
- Naar de maatstaven die in de gewone wereld gehanteerd worden, was dit een droevige verspilling van vijf jonge levens geweest. Maar God heeft Zijn plan en bedoeling met alle dingen. Er waren mensen wiens leven werd veranderd door wat op Palm Beach gebeurde. Toen op een zendingspost diep in Brazilië een groep Indianen het nieuws hoorde, vielen de mensen op hun knieën en riepen tot God om vergeving voor hun eigen gebrek aan zorg voor hun mede-Indianen, die van Jezus Christus niet wisten. Uit Rome schreef een Amerikaanse ambtenaar aan één van de weduwen: 'Ik heb uw man gekend. Hij was voor mij het ideaal van wat een christen moet zijn.' Een majoor van de luchtmacht met vele straaljagervliegers, die in Engeland was gestationeerd, begon dadelijk plannen te maken om toe te treden tot MAF. Een zending in Afrika schreef: 'Ons werk zal voortaan anders zijn. We kenden twee van deze mannen. Hun leven heeft een stempel achtergelaten op dat van ons. Op de kust van Italië maakt een Amerikaanse vlootofficier een schipbreuk mee. Toen hij alleen op een vlot dreef herinnerde hij zich de woorden van Jim Elliot (die hij in een nieuwsbericht had gelezen): 'Als de tijd komt om te sterven, zorg dan dat je niets anders te doen hebt dan te sterven.' Hij bad dat hij gered mocht worden, want hij wist dat hij meer had te doen dan te sterven. Hij was niet klaar. God verhoorde zijn gebed en hij werd gered!*
- In Des Moines, in Iowa (VS), zat een jongen van achttien jaar een week lang in zijn kamer te bidden en daarna zei hij tegen zijn ouders: 'Ik heb mijn leven geheel aan de Heere toegewijd. Ik wil de plaats van één van die vijf innemen'.*
- De meest vreugdevolle toevoeging aan dit verhaal vond op het internationale evangelistencongres Amsterdam 2000 plaats. Toen getuigden twee van de Auca-indianen die betrokken waren bij de gebeurtenissen in 1956 dat de dood van de vijf zendingen uiteindelijk het begin van de bekeringsgeschiedenis van hun stam was!*
- a. Laat jongeren op het verhaal reageren en praat er samen kort over door.
 - b. Een voor het oog mislukte poging om indianen met het Evangelie te bereiken, wordt door God op wonderlijke wijze gebruikt om harten van allerlei mensen (voor het eerst of opnieuw) te veranderen, zodat ze hun leven aan Hem toewijden. Uiteindelijk betekent het zelfs de bekering van de Auca-indianen! Dat is leiding van God.
 - c. Voor Gods kinderen werken alle dingen (dus ook alle onbegrijpelijke dingen) mee ten goede. De onbegrijpelijke dood van deze jonge mannen, wordt door God gebruikt om iets goeds tot stand te brengen (zoals blijkt uit de voorbeelden in dit verhaal).
 - d. *Persoonlijk.*

Slotopdracht

-